

מראי מקומות - פסחים

צד.

הסוגיות היא, והלכה כסוגיא בשבת שמתחילת השקיעה ועד צאת הכוכבים הוא שלושת רבעי מיל, ולא כמבואר בסוגייתנו שהוא ד' מילין, ומחלוקת זו תלויה במחלוקת חכמי האומות וחכמי ישראל המובאת בגמ' להלן בעמוד ב', עיי"ש. עוד כתב שאין בין תחילת שקיעה לסוף שקיעה אלא זמן קצר מאד.

ג. ת"ש מצרים היא ארבע מאות פרסה על ארבע מאות פרסה וכו'

עיי' במהר"ל (באר הגולה, באר הששי פ"ד) שהאריך מאד בכמה ענינים בסוגיין. ובתוך דבריו שם (ד"ה ומקשה) כתב שכל דברי חז"ל בזה הם רק בדברים הנוגעים למהות העולם, ואין לטעות בכל הדברים האלו לומר כי שיעורים הללו הם במידה גשמית, לפי שאין בשיעור הגשמי ענין במהות העולם.

וביאר שמצרים היא המדרגה התחתונה ביותר, וכוש היא מדריגה גבוהה מזה, ואח"כ העולם שהוא גשמי, וגן הוא במדרגה גבוהה יותר, לפי שהוא רוחני, והמדרגה היותר עליונה היא עדן. ומה שאמרו שעדן הוא אחד ממששים בגיהנם, אולי מפני כי הגיהנם הוא במקום אחר שהוא חסר, ולכך באים שם בני אדם החסרים במעשיהם, ודבר החסר אין ראוי שיוגבל וישוער, כי הגבול והשיעור הוא מן השלמות, שהרי דבר החסר לגמרי אין ראוי שיוגבל וישוער.

ד. ועדן אחד מששים בגיהנם

כתב העיין יעקב, ועל ידי זה יכולים כל העבירות והאיסורים שיבטלו בגיהנם כדי לטהרם.

ה. וכל הישוב כולו אינו הוה אלא שעה אחת ביום

שאי' החמה נכנסת לישוב אלא שעה א' ביום

כתב המהר"ל (באר הגולה, באר הששי פ"ד), שאין הפירוש כפשוטו, שאין החמה הולכת נגד הישוב רק שעה אחת ביום, שכיון שהארץ כדורית, הולכת נגד הישוב י"ב שעות כפי אורך הישוב, לא סרה מן הישוב. וזהו ידוע, כי עגולת חצי היום במדינה המזרחית אין חצי היום במדינת המערבית. וא"כ, איך אמר שאין החמה נכנסת אלא שעה א' ביום. ופירש שהכוונה לשעה של חצי שש וחצי שבע שאז החמה עומדת בגובה השמים בראש כל אדם, והכוונה לחצי היום שבכל מדינה ומדינה.

עוד העיה, שלכאורה אין ראוי להחשיב שהחמה עומדת בגובה רק רגע אחד, והוא רגע עמידת השמש בתכלית הגובה, ומדוע אמרו שעה אחת. וביאר שכך הם שיעורי חכמים, לפי שהזמן של סוף שש מדובק לתחילת שבע, ואין שינוי הזמן אלא לאחרי חצי שעה, וכמו לגבי זמן התמיד זמן תפילת מנחה שהוא מחצי שביעית, ולא כאשר עברה שעה ששית.

א. ואין יכול ליכנס מפני גמלים וקרונות

המעכבות אותו יכול לא יהא חייב וכו'

פירש רש"י, שנמצא שם עם בניו ובני ביתו חייב כרת, שאין זה אונס, שהיה לו להשמט ולילך יחידי ולשחוט. והקשה החזון איש (או"ח קכ"ד לסוגיין), שלכאורה פשוט שאין זה אונס כלל, ומהו החידוש. וכתב שאפשר לפרש שמדובר שיכול לבוא בשעת אכילה, ואינו יכול לבוא בשעת עשיה, וכיון שאין זה דרך רחוקה, חייב לעשות פסח ע"י שליח, אבל לר' יהודה דאמר א"א ליכנס בשעת אכילה, א"א לפרש כן.

אבל הרמב"ם (ק"פ פ"ה ה"ט) כתב, שאם הלך ולא הגיע מפני שעכבוהו הבהמות בדחקם, או שהיה בירושלים, והיה חולה ברגליו, ולא הגיע לעזרה עד שעבר זמן הקרבן, הרי זה אונס ואינו בדרך רחוקה. ותמה הכסף משנה, שלכאורה זהו האופן המדובר בברייתא, ובברייתא אמרו שחייב כרת, ומדוע פסק הרמב"ם שפטור להיפך מזה. וביאר שכוונת הרמב"ם לפרש הברייתא כה, יכול אם הזיד ולא עשה את השני לא יהא חייב כרת, כדין מי שהיה בדרך רחוקה, כיון שנתעכב בדרך, תלמוד לומר ובדרך לא היה, והרי לא היה בדרך, כלומר, אע"פ שנתעכב בדרך, כיון שעיקובו לא היה מחמת מרחק הדרך, קרינן ביה ובדרך לא היה, והרי הוא כאונס אחר, ולכן אם הזיד ולא עשה את השני, חייב כרת.

ובלקוטי הלכות (ד"ה ואין) נקט שאף הרמב"ם מודה שאם היה יכול להשמט ולילך בעצמו, שאינו אונס, וחייב על הראשון.

ב. מיתבי רבי יהודה אומר משקיעת

החמה ועד צאת הכוכבים ארבעת מילין

הקשו התוס', שהרי בסוף פרק במה מדליקין דעת ר' יהודה שכל זמן שפני מזרח מאדימין הרי זה בין השמשות, ומסקנת הגמרא שם שבין השמשות לר"י הוא שלושת רבעי מיל, וכאן אמרו שהם ד' מילין. ותיירץ ר"ת שכאן הכוונה מתחילת שקיעה, דהיינו משעה שמתחלת החמה ליכנס בעובי הרקיע עד הלילה, שעד צאת הכוכבים הוא ד' מילין, ומה שאמרו לעיל בין השמשות שלשת רבעי מיל הוא מסוף השקיעה. ונמצא שלשיטת ר"ת, מתחילת השקיעה עד סוף השקיעה, דהיינו ג' מיל ועוד רבע מיל, הוא יום גמור, ומסוף שקיעה ועד צאת הכוכבים, דהיינו ג' רבעי מיל, הוא בין השמשות, ואז הוא צאת הכוכבים.

ובביאור הגר"א (או"ח רס"א, י"א) תירץ שיציאת כוכבים האמורה כאן היינו יציאת כל הכוכבים, ומהשקיעה עד צאת כל הכוכבים הוא ד' מילין, אבל עד יציאת ג' כוכבים הוא רק ג' רבעי או שני שלישי מיל, כדאיתא בסוגיא דשבת. וראה עוד ביראים (ס"י רע"ד) מה שיישב הסוגיות ע"פ שיטתו בשקיעת החמה.

ובמהר"ם אלשקר (ס"י צ"ו) הביא שיטת הגאונים, שאכן מחלוקת